

Mediálna výchova v rodine. Rodičia ako sprostredkovatelia mediálnych obsahov

Mgr. Pavel Izrael, PhD.

In: Mediálna výchova v otvorenom priestore : zborník z konferencie : 21.-22. X. 2010, Bratislava / zost. Juliana Navrátilová. - Bratislava : Ex-production, 2010. - ISBN 978-80-970604-5-9, S. 61-69.

Úvod

Médiá sa stali prirodzenou súčasťou života dnešnej rodiny a ich presah do každodenných aktivít zanecháva na rodinách svoje stopy. Masové médiá fungujú v rámci konkrétnej kultúry, ktorá ich do určitej miery formuje, ale na druhej strane, pretvárajú doterajšiu kultúru a stoja pri vzniku novej – masovej kultúry. Každá kultúra je postavená na určitých hodnotách, tradíciách a prežíva dovedy, kým sa jej darí tieto hodnoty odovzdať ďalej. Medzi hlavné hodnoty, ktoré nám ponúka médiami šírená masová kultúra, patrí kult tela, konzumný spôsob života, sloboda bez zodpovednosti, individualizmus.

Ak sa kedysi dieťa pohybovalo v okruhu svojho bydliska, rodičia zväčša mali prehľad o jeho kamarátoch aj ich rodinách. Ak by sme to zjednodušili, kedysi boli pre dieťa prirodzeným prostredím dedina alebo mesto – jasne vymedzené geograficky, historicky, konfesiónálne. Dnes je pre dieťa prirodzeným prostredím tzv. virtuálna dedina, ktorá je dedinou globálnou. Rozmach internetu viedol k tomu, že rodičia nedokážu mať presný prehľad o priateľoch svojho dieťaťa, často nevedia, kde a s kým vo virtuálnej dedine ich dieťa trávi čas. Rozmach káblovej, satelitnej a internetovej televízie má za následok, že dieťa má v oblasti zábavy i vzdelávania nebývalé možnosti, ktoré, tak ako aj pri ostatných médiách v sebe ukrývajú pozitívne i negatívne prvky. Táto nová skutočnosť kladie pred rodičov nové výzvy v oblasti výchovy. Práve z dôvodu možného vplyvu médií na deti, by rodičia do výchovného procesu mali zahrnúť aj výchovu k správne mu používaniu médií. Takáto výchova je jednoznačne naviazaná na iné oblasti výchovy, ako napr. estetickú výchovu, náboženskú výchovu, etickú výchovu.

Rodičovská mediácia

Často si to rodičia ani nemusia uvedomovať, ale vo svojich rodinách realizujú mediálnu výchovu už od raného veku dieťaťa. Mediálnou výchovou môžeme nazvať aj to, že deťom nie je dovolené sledovať niektoré programy, že televízor nie je zapnutý počas spoločného stolovania, že v domácnosti sa čítajú mienkotvorné noviny a nie je v nich miesto pre bulvárnu tlač. Takýmto i iným spôsobom dávajú rodičia najavo svoje postoje k médiám. Či už sú tieto výchovné aktivity vedomé alebo nevedomé, všetko sú to aktívne kroky rodičov k tomu, aby ako tretia osoba sprostredkovali deťom kontakt s médiami. Rodičia sa v takomto prípade dostávajú do mediátorskej pozície. Výraz mediácia sa však na Slovensku aj v iných krajinách uvádza hlavne ako spôsob riešenia konfliktných situácií s využitím tretej strany, tzv. mediátora¹ alebo ako proces, ktorým médiá sprostredkovávajú kontakt so spoločenskou realitou.²

V mediálnych štúdiách zahraničnej mediálnej praxe, zväčša americkej proveniencie, sa používa výraz rodičovská mediácia (parental mediation) vo význame činnosti, keď rodič

¹ Mediácia je zo zákona definovaná ako „mimosúdna činnosť, pri ktorej osoby zúčastnené na mediácii pomocou mediátora riešia spor, ktorý vznikol z ich zmluvného vzťahu alebo z iného právneho vzťahu.“ (Zákon č. 420/2004 Z.z.)

²porov. McQuail, D.: Úvod do teórie masovej komunikácie. Praha: Portál. 1999, s. 88

ako tretia strana – mediátor vstupuje do vzťahu detí a médií. Nedeje sa to len vtedy, keď je potrebné vyriešiť nejaký konflikt, ale rodič určitým spôsobom reguluje, dáva na správnu mieru interakciu detí a médií.³ Potreba, aby do vzťahu dieťa – médium vstúpil rodič ako mediátor, vyplýva z jeho zmenených povinností ako primárneho vychovávateľa, ktorý si je vedomý skutočnosti, že médiá majú nezanedbateľný vplyv na deti budujúce si k nim vzťah a formujúce postoje k ich funkcii aj obsahu.

Pojem rodičovská mediácia sa začal používať hlavne v súvislosti so sledovaním televízie, ale v súčasnosti sa jej využitie rozširuje aj na iné médiá, hlavne internet a počítačové hry.

V rámci rodičovskej mediácie poznáme tri hlavné stratégie, ktoré môžu rodičia využiť na úpravu mediálnych účinkov televízie: aktívnu mediáciu (deťom sa o televízii rozpráva), reštriktívnu mediáciu (vytvárajú sa pravidlá obmedzujúce sledovanie televízie) a „sociálne spolu-sledovanie“ (rodičia sledujú televíziu spolu s deťmi).⁴

Autori odborných štúdií na základe empirických výskumov dokazujú, že takáto aktivita rodičov v menšej či väčšej miere redukuje možný negatívny vplyv médií na deti. Výsledky štúdie, ktorá skúmala súvislosť medzi rodičovskou mediáciou a emocionálnou odozvou detí na spravodajstvo s násilným obsahom, dokazujú, že aktívna mediácia úspešne znižuje súvislosť medzi strachom, úzkosťou, hnevom u mladších detí a spravodajstvom s násilným obsahom.⁵ Rodičovská mediácia sa často považuje za najefektívnejší nástroj v zvládaní vplyvu televízneho násillia na deti.⁶ Aktívna a reštriktívna mediácia sa spája s menej agresívnymi tendenciami detí.⁷ Rodičovská mediácia týkajúca sa sexuálnych obsahov v televízii znižuje ich možný negatívny vplyv, ako napr. predčasný sexuálny styk a jeho idealizovanie, t.j. nevedomovanie si možných negatívnych následkov.⁸ Aktívna mediácia a komunikačne orientovaný model rodiny sú efektívne spôsoby boja s negatívnymi účinkami reklamy.⁹

Rodičia ako sprostredkovatelia mediálnych obsahov

Rodinu vnímame ako primárne socializačné prostredie pre deti. Rodičia – otec a matka – sú, napriek mnohým zlyhaniam, históriou preverení najlepší vychovávateľia. Ak dnešné rodiny žijú v tzv. mediálnej dobe, je žiaduce, aby sa do oblasti výchovy premietli výchovné potreby s médiami úzko spojené. Nie všetky mediálne obsahy napomáhajú optimálny rozvoj osobnosti a rodičia nemôžu nereagovať na nové výzvy, ktoré so sebou prináša infiltrácia médií do každodenného života. Rodičovská mediácia je práve forma, akou sa v rodine naplňajú niektoré ciele neinštitucionalizovanej mediálnej výchovy.

³ porov. NATHANSON, A.I.: Parental Mediation Strategies. In: Wolfgang Donsbach (ed.) *The International Encyclopedia of Communication*. 2008. [online] Dostupné na: http://www.communicationencyclopedia.com/public/toctnode?id=g9781405131995_chunk_g978140513199521_ss7-1 . [cit. 09.09.2010]

⁴ porov. NATHANSON, A. I.: „Identifying and explaining the relationship between parental mediation and children’s aggression.“ In: *Communication Research* 26: 1999, 124 – 143.

⁵ BUIJZEN M., J. H. WALMA VAN DER MOLEN, SONDIJ P. „Parental Mediation of Children’s Emotional Responses to a Violent News Event.“ *Communication Research* 34: 2, 2007. 212 – 230.

⁶ porov. BUERKEL-ROTHFUSS, N. L., BUERKEL, R. A.: Family mediation. in J. Bryant, J. A. Bryant (Eds.). *Television and the American family* (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates 2001, s. 355 – 376

⁷ porov. NATHANSON, A. I.: „Identifying and explaining the relationship between parental mediation and children’s aggression.“ In: *Communication Research* 26: 1999, 124 – 143.

⁸ porov. Fisher, Deborah A. , Hill, Douglas L. , Grube, Joel W. , Bersamin, Melina M. , Walker, Samantha and Gruber, Enid L.(2009) 'Televised Sexual Content and Parental Mediation: Influences on Adolescent Sexuality', *Media Psychology*, 12: 2, 121 — 147

⁹ porov. Buijzen M., Valkenburg P. M.: Parental mediation of undesired advertising effects *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, June, 2005

Z podstaty mediálnej výchovy vyplýva, že cieľom výchovného pôsobenia sú mediálne kompetencie či mediálna gramotnosť. Hoci ide o rozličné pojmy, ich obsah je v mnohom identický. Oblasti ako prístup k informáciám, ich analýza, hodnotenie a tvorivá činnosť predstavujú nosnú štruktúru mediálnych kompetencií i mediálnej gramotnosti. Opierajú sa o ne rôzne európske dokumenty, napr. Barcelonská štúdia o mediálnej gramotnosti v Európe i dokument vlády Slovenskej republiky *Koncepcia mediálnej výchovy v Slovenskej republike v kontexte celoživotného vzdelávania*.¹⁰ Z týchto štyroch oblastí vychádza i výskumná správa vypracovaná pre organizáciu IUVENTA *Úroveň mediálnej gramotnosti mladých ľudí na Slovensku*.¹¹

Akákolvek výchova má smerovať k rozvoju osobnosti dieťaťa / človeka, preto sa výchovný proces má dotýkať kognitívnej, socio-afektívnej i psychomotorickej oblasti. V súvislosti s mediálnou výchovou v rodine považujeme za hlavné rozvoj schopností na kognitívnej úrovni a rozvoj postojov na afektívnej úrovni. Rozvíjanie psychomotorických zručností považujeme v kontexte rodičovskej mediácie za okrajové, ale v žiadnom prípade nie irelevantné. Sme totiž svedkami, že dnešné deti sa veľmi rýchlo naučia narábať s technickými zariadeniami, ktoré sú pre fungovanie médií nevyhnutné. Tieto zručnosti však zvyčajne nejdú ruka v ruku s postojmi a schopnosťou kriticky hodnotiť mediálne obsahy. V prípade zručností je rodičovská aktivita prítomná hlavne na začiatku, pri zoznamovaní sa určitým médiom, no potom veľmi často nasleduje u detí samostatné učenie. V otázke kognitívnych schopností a postojov je však potrebné, aby rodičia boli aktívni relatívne dlhý čas – až do adolescencie svojich detí.

CIELE RODIČOVSKÉJ MEDIÁCIE

Veľmi často sa stáva, že deti vedia pracovať s počítačmi a internetom oveľa lepšie ako ich rodičia, ale ukazuje sa potreba rozvíjať ich kompetencie v oblasti postojov, schopnosti pristupovať k mediálnym obsahom kriticky a selektívne. Náš názor korešponduje s tvrdením V. Kačínovej, odborníčky na mediálnu výchovu, ktorá tvrdí, že „mediálna výchova realizovaná (nielen) v rámci rodinnej výchovy by mala prednostne zahŕňať výchovu k hodnotám vo vzťahu k médiám a ich produktom a rozvoj kritického myslenia detí a mládeže ...“¹² Je však nutné uvedomiť si, že postoje a kritické myslenie sú nevyhnutne spojené s hodnotami, ktoré dieťa uznáva a ktoré sú mu odovzdávané rodičmi. Progres v tomto druhu mediálnych kompetencií je viac-menej determinovaný hodnotovou základňou v rodine.

Z tohto dôvodu je nutné zdôrazniť, že osobný príklad rodičov – tak ako v rôznych iných výchovných oblastiach – je konštitučným prvkom akéhokolvek výchovného pôsobenia v otázke zodpovedného používania médií. Akékoľvek informácie o médiách, akékoľvek pravidlá a obmedzenia musia byť umocňované osobným príkladom. Základným cieľom rodičovskej mediácie je akési vovedenie detí do sveta médií a následné sprevádzanie v tomto svete. Ak hovoríme o vovedení, môžeme hovoriť aj o vedení, ktoré implikuje osobu, ktorá vedie. Tou osobou je rodič, resp. dvojica rodičov. Rodičovská mediácia má trvať, kým trvá výchova, pretože v dnešnej dobe by mala byť jej integrálnou súčasťou.

Ak máme nejako konkretizovať vyššie uvedené ciele mediálnej výchovy – formovanie postojov, kritického a selektívneho prístupu k médiám – uvedieme, že napr. rodina má byť prvým prostredím, kde sa dieťa dozvie o nebezpečenstve mediálneho skreslenia reality. Deti treba povzbudzovať k tomu, aby k mediálnym obsahom nepristupovali ako k hotovému

¹⁰ dostupné na internete: http://www.culture.gov.sk/uploads/9z/9U/9z9UuLgW-4Iwh72hQv9adw/vlastny_material.pdf [cit. 15.03.2010]

¹¹ dostupné na internete: http://www.iuventa.sk/index.php?www=sp_file&id_item=628 [cit. 05.03.2010]

¹² KAČÍNOVÁ, V.: Mediálna výchova v rodine. In: RONČÁKOVÁ, T. (ed.). *Rodina a médiá*. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku, 2008 s. 380

materiálu, ale materiálu, ktorý je potrebné podrobiť analýze a kritike. Čo sa týka selektívneho prístupu, rodičia by mali poukázať na pestrosť mediálnej ponuky v nadväznosti na informačnú, vzdelávaciu a zábavnú funkciu médií, zahŕňajúc aj problematiku kvality, napr v protiklade. mienkotvornosti a bulvárnosti. V súvislosti so selekciou nemožno nespomenúť diferencované používanie médií a stanovenie primeranej miery „prídelu“ mediálnych produktov. Napríklad podľa Adama Suchého sledovanie televízie viac ako tri hodiny denne je rizikovým faktorom aspoň, čo sa týka mediálneho násilia,¹³ americkí pediatri zas neodporúčajú akékoľvek sledovanie televízie deťom do dvoch rokov.¹⁴

Od rodičov smerom k deťom by mali byť vysielané jasné signály ohľadne vhodnosti mediálnych obsahov: pozitívne signály voči produktom a obsahom, ktoré sprostredkujú pozitívne hodnoty k dobru jednotlivca i spoločnosti; negatívne signály voči produktom a obsahom, ktoré sú nasmerované proti hodnote človeka a spoločnosti. Postupom času by deti samy, bez intervencie rodičov, mali vedieť kriticky posúdiť mediálne obsahy.

Na základe výskumov možno za zvlášť negatívne obsahy považovať: mediálne násilie¹⁵, explicitné sexuálne obrazy¹⁶, negatívne vzorce správania prezentované atraktívnymi predstaviteľmi¹⁷, medzi ktoré by sme mohli zaradiť aj všeobecne odmietané javy ako konzumizmus, promiskuita, okultizmus, stieranie hraníc medzi dobrom a zlom atď.

RODIČOVSKÁ MEDIÁCIA – AKO NA TO?

V predchádzajúcich častiach už bola načrtnutá základná problematika rodičovskej mediácie. „V praxi je možné rodičovskú mediáciu realizovať spôsobom, v ktorom budú integrované všetky jej tri hlavné stratégie. Dôvodom je predpoklad vyššej efektívnosti pri ich vzájomnom kombinovaní“¹⁸ a nižšia pravdepodobnosť slabého rozvoja kritického myslenia ktoré sa spájajú so situáciou, keď sa aplikuje len reštriktívna mediácia¹⁹.

1. Ak hovoríme o rodičovskej mediácii ako o spôsobe, ktorým rodičia sprostredkovávajú mediálne obsahy svojim deťom, platí to predovšetkým pre aktívnu mediáciu, ktorá zahŕňa nielen vysvetľovanie, komentovanie mediálnych obsahov zo strany rodičov (hlavne pri menších deťoch), ale patria k tomu aj diskusie o témach týkajúcich sa médií (hlavne pri starších deťoch). Diskutuje sa lepšie v rodinách, ktoré zapadajú do komunikatívneho modelu rodinnej komunikácie, o ktorom hovoria David Ritchie a Anne Fitzpatrick,²⁰ pričom existuje prepojenie medzi komunikatívnym modelom a kritickým prístupom k televíznym obsahom

¹³ Suchý A.: Mediálny zlo – mýty a realita. Souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí. Praha, Triton 2007

¹⁴ American Association of Pediatricians dostupné na internete:

<http://aappolicy.aappublications.org/cgi/reprint/pediatrics;107/2/423.pdf>

¹⁵ American Academy of Child and Adolescent Psychiatry (AACAP): Children and TV Violence, “Facts for Families,” No. 13 (11/02)

¹⁶ JANE D. BROWN AND KELLY L. L'ENGLE: Sexual Attitudes and Behaviors Associated With Early Adolescents' Exposure to Sexually Explicit Media X-Rated: *Communication Research* 2009; 36; 129

¹⁷ A. BANDURA, D. ROSS, AND S. A. ROSS: “Imitation of Film-Mediated Aggressive Models,” *Journal of Abnormal and Social Psychology* 66 (1963): 3–11

¹⁸ IZRAEL, P.: Rodičovská mediácia. In: PAVLÍČKOVÁ, H. – ŠEBEŠ, M. – ŠIMÚNEK, M. (ed.): *Mediální pedagogika: Média a komunikace v teorii a učitelské praxi*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009, s. 80

¹⁹ Yuki Fujioka and Erica Weintraub Austin: The Relationship of Family Communication Patterns to Parental Mediation Styles. *Communication Research* 2002 29: 658

²⁰ L.D. Ritchie, M.A. Fitzpatrick: Family Communication Patterns: Measuring Intrapersonal Perceptions of Interpersonal Relationship. In. *Communication Research*, Vol. 17, No.4, August 1990

s diskusiou medzi rodičmi a deťmi.²¹ Je dobré, ak sa komunikácia nevedie len v inštruktívnom tóne a jednosmerne, ale mala by zahŕňať aj pohľad detí.

2. „Reštriktívna mediácia je nevyhnutná, pretože prostredníctvom nej sa do rodiny dostávajú pravidlá regulujúce využívanie médií. Môže byť kvantitatívna alebo kvalitatívna. Pri *kvantitatívnej regulácii* môže ísť o limitovanie času, ktorý deti strávia či už pozeraním televízie, hraním počítačových hier, alebo ho strávia na internete,“²² ale môže zahŕňať aj počet počítačov, mobilných telefónov, televíznych a rozhlasových prijímačov, hracích konzol alebo zariadení na prehrávanie hudby (napr. MP3 prehrávače). „*Kvalitatívna regulácia* sa tiež môže realizovať viacerými spôsobmi, v závislosti od druhu média. V kontexte sledovania televízie je možné v spolupráci s deťmi týždenne vytvárať zoznam vhodných programov či už pre samostatné, alebo spoločné sledovanie.“²³ Pod kvalitatívnu reguláciu môžeme zaradiť aj výber periodík a softvérové filtre zamedzujúce prístup webovým stránkam s nebezpečným obsahom.

3. Sociálne spolu-sledovanie / spoločné sledovanie je mediačnou stratégiou aplikovanou hlavne na sledovanie televízie, ale je možné predpokladať, že jej koncept sa preniesie i na iné oblasti, ako napr. spoločná aktivita rodičov a detí na internete, spoločné hranie počítačových hier, spoločné sledovanie filmov z filmových nosičov. Väčšina publikácií o spoločnom sledovaní referuje o tejto aktivite ako o pasívnej činnosti, keď rodičia sledujú nejaký program spolu s deťmi bez úmyslu výchovne pôsobiť - môže to byť napr. len zo záujmu o konkrétny program.²⁴ Zastávame však názor, že spoločné sledovanie je možné považovať aj za zámernú činnosť vyplývajúcu z obáv rodičov ohľadne mediálneho vplyvu.²⁵ Otvorenou však ostáva otázka, či spoločné sledovanie spolu s komentovaním mediálnych obsahov je ešte stále stratégia spolu-sledovania. Efektivitu simultánnej kombinácie týchto dvoch stratégií bude potrebné empiricky preskúmať.

Záver

Opierajúc sa o dôležitosť rodinného prostredia v kontexte mediálnej výchovy sme sa vo svojom príspevku snažili priblížiť koncept rodičovskej mediácie ako špecifickej formy mediálnej výchovy, ktorej primárnymi realizátormi sú rodičia. Pokúsili sme sa načrtnúť základné východiská, ciele a realizáciu mediálnej výchovy. Dôležitým predpokladom efektivity jednotlivých stratégií rodičovskej mediácie sú mediálne kompetencie rodičov, ktoré idú ruka v ruku s jasnými a pevnými hodnotami, postojmi a názormi. Úmyselné rodičovské sprostredkovávanie mediálnych obsahov je úzko previazané s vlastnými mediálnymi návykmi rodičov, ktorí aj v tejto oblasti predstavujú pre deti základné modely správania.

Keďže kurikulárna mediálna výchova je na Slovensku len v začiatkoch a až o niekoľko rokov bude možné zisťovať jej efektivitu v súvislosti s mediálnymi návykmi a postojmi v rodine, dovoľme si tvrdiť, zatiaľ len v rovine hypotetickej, že rodina a jej vzťah k médiám bude významnou premennou pre výsledky školskej mediálnej výchovy, neignorujúc také faktory,

²¹ Yuki Fujioka and Erica Weintraub Austin: The Relationship of Family Communication Patterns to Parental Mediation Styles. *Communication Research* 2002 29: 642

²² IZRAEL, P.: Rodičovská mediácia. In: PAVLÍČKOVÁ, H. – ŠEBEŠ, M. – ŠIMÚNEK, M. (ed.): *Mediální pedagogika: Média a komunikace v teorii a učitelské praxi*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009,

²³ tamže, s. 81

²⁴ Atkin, D. J., Greenberg, S., B., & Baldwin, T. F. (1991). The home ecology of children's television viewing: Parental mediation and the new video environment. *Journal of Communication*, 41(3), 40-52.

²⁵ Yang, M. M. and Nathanson, A. "Reconceptualizing Coviewing As a Kind of Mediation" *Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association, Sheraton New York, New York City, NY Online <PDF>*. 2009-05-25 from http://www.allacademic.com/meta/p13116_index.html

ako napr. pracovná zaneprázdnenosť rodičov, vplyv vrstovníkov a zmeny spoločnosti (individualizácia, komercializácia, rozpad základných rodinných štruktúr).

Literatúra

BUERKEL-ROTHFUSS, N. L., BUERKEL, R. A.: Family mediation. in J. BRYANT, J. A. BRYANT (Eds.). *Television and the American family* (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates 2001, s. 355 – 376

BUIJZEN M., J. H. WALMA VAN DER MOLEN, SONDIJ P. 2007 „Parental Mediation of Children’s Emotional Responses to a Violent News Event.“ *Communication Research* 34: 2, 212 – 230.

IZRAEL, P.: Rodičovská mediácia. In. PAVLÍČKOVÁ, H. – ŠEBEŠ, M. – ŠIMÚNEK, M. (ed.): *Mediální pedagogika: Média a komunikace v teorii a učitelské praxi*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009, s. 78-86. ISBN 978-80-7394-190-1

KAČINOVÁ, V.: Mediálna výchova v rodine. In: RONČÁKOVÁ, T. (ed.). *Rodina a médiá*. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku, 2008 s. 377 – 387 ISBN 978-80-8084-421-9

LIVINGSTONE, S. : What is Media Literacy? dostupné na internete: [http://eprints.lse.ac.uk/1027/1/What is media literacy %28LSERO%29.pdf](http://eprints.lse.ac.uk/1027/1/What_is_media_literacy_%28LSERO%29.pdf) [cit. 4.02.2010]

LIVINGSTONE, S.: User Empowerment and Media Competence: Combining protection and education. A Panel Presentation to the European Forum on Harmful and Illegal Cyber Content: Self-Regulation, User Protection and Media Competence Media Division, Directorate General of Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, 28 November 2001 dostupné na internete: http://www.infoamerica.org/documentos_pdf/livingstone07.pdf [cit. 04.02.2010]

MCQUAIL, D.. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál. 1999. ISBN 80 -7178-714-0

NATHANSON, A. I.: „Identifying and explaining the relationship between parental mediation and children’s aggression.“ In: *Communication Research* 26: 1999, 124 – 143.

NATHANSON, A.I.: „Parental Mediation Strategies.“ in Wolfgang Donsbach (ed.) *The International Encyclopedia of Communication*. 2008 [online] Dostupné na: http://www.communicationencyclopedia.com/public/tocnode?id=g9781405131995_chunk_g978140513199521_ss7-1 . [cit. 09.11.2009]

Study on the Current Trends and Approaches to Media Literacy in Europe, Universidad Autonoma de Barcelona, . [online] dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/avpolicy/medialiteracy/docs/studies/study.pdf> . [cit. 15.3.2009]

A European approach to media literacy in the digital environment. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS [online] dostupné na internete: http://ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/docs/com/en.pdf [cit. 15.3.2009]